

A Vigilia BESZÉLGETÉSE PILINSZKY JÁNOSSEL

A félhomályos, árnyékkal megtűzdelt szobában először lemezről szólal meg Pilinszky János hangja. Verseit mondja a londoni költőtálalkozón. Aztán megszólal maga is, szemben velem, és barackpálinkával kínál. Az üveget a keze ügyébe eső könyvespolcra, egy Hemingway-sorozat mögül húzza elő.

Az ablakon kék vászonfüggöny. Az asztali lámpa sárgásfehér foltokat vet a falakra. A falakon Ferenczy Béni munkái, családi fényképek. Az ajtó mellett két rajz. Az egyik Picasso-reprodukció, a másik egy tízéves kisfiú rajza. — Kié melyik? — vallat a költő, és választ sem várva hozzáteszi — Ugye, a gyermekrajz jobb? — és nevet.

Komótosan rágyújt. Nem szívja végig. Újat vesz ki a dobozból. A gomolygó cigarettafüstben egyre nehezebb felismerni a vonásait.

— Lássuk csak, Bélám. Mit is tudunk egymásnak mondani?

ARCKÉP

Egy aszkéta arca. Vagy egy élveteg római szenátoré? A haja egészen szürke, arccsontja éles. Ez a világítás nem előnyös, veníti. Sokkal csontosabbnak látszik, mint valójában. A szeme egy kisiskolásé, álmélkodó. Környéke sötét, két nagy árok fut le a belső sarkokból. Mintha hosszú és fájdalmas zokogás után ülne most itt. Keze puha, akár egy ápolónőé. Mozdulataiban gyöngédség és tartózkodás van, de feszültséggel terhes minden gesztusa. Egy tragikus színész kellékei. Hangja egy mutáló kamaszé, aki lélekben folyton ministrálni készül. Mégis, az ember nem tud szabadulni attól az érzéstől, hogy álarcot visel, bújócskát játszik. Mindez csak máz, ami valami váratlan dologtól lepereg, leázik; titkok és csodák rejtőznek mögötte. Talán éppen azért kell a kendő, hogy zavartalanul ministrálhasson, adorálhasson a világnak?

— Németh László mondta, hogy egyszer könyvet szeretne írni arról, hogy a tehetség hogyan leplezi magát. Ismer-te Móricz Zsigmondot, aki teljesen hamu alá rejtőzött; tanítványai, a fiatalok körülvették, Zsiga bácsinak hívták, a vállát veregették, és közben az öreg pillantása mint az ágyú csöve járt körbe rajtuk. Sejtelmük sem volt a híveinek és azoknak, akik olyan urambátyám-stílusban kezelték őt, hogy milyen pillantás figyelni őket. Egy nagy veszély van, mondja Németh, ha a tehetség tökéletesen, direktül kijátssza magát. Azt megölik, azt nem tűrik. Ezért ölték meg József Attilát is, tette hozzá. S ez nagyon szép volt tőle, mert ő annak idején bírálta József Attilát. Ez járt az agyamban, amikor én József

Attiláról egyszer azt írtam, hogy stílusában mozartí volt és tartásában jézusi. Mindkettő, Mozart is és Jézus is, egyik a stílusában, másik a lényegében hihetetlenül direktül valósította meg azokat az igazságokat, értékeket, amiknek hordozója volt. Gondolj Goethére, aki roppant diplomatikusan és nagy stratégaként valósította meg magát. Vagy Dante. Elégni a közönség szeme láttára, és direkt módon megmondani, végigélni, ami a szívünkben lakozik, ez életveszélyes.

— Mindaz, ami az életben rám várt, számomra ismeretlen, felfoghatatlan dolog volt. Nem ismertem ki magam, s nemcsak a „sűrűjében”, hanem a „ritkásban” sem. Írto furcsa lény az ember, annyi rétege van! De van agyvelőm is, ami úgy működik, mint egy zseblámpa. Ezzel megtanultam a világ dolgait, ahogy az ember szinte gépiesen megtanulja, mit tudom én, hogy mielőtt repülőgépre száll, be kell mutatnia az útlevelét, stb., stb. Absztrakt módon, mechanikusan, az agyvelőm segítségével teljesítem a felnőttek előírásait. De a lelkem, a szemem ma is a gyermeké, aki mindent felfedez, minden tapasztalatért megszenved, és módfelett elképed azon, hogy rossz dolgok is vannak a földön. Hogy az eszményi mögött is csalások és csalódások bujkálnak. Aki nem érti meg, hogy valójában miért kell az embernek kettéhadsádnia.

LELKISMERETVIZSGÁLAT

Ember és költő nem mindig azonos. Amit kimond a költő, nem biztos, hogy állja az ember. A költő nem magát mondja, szava nem az övé, csak az emberrel rendelkezhet szabadon, csak gyön-

*gesége a sajátja. Szellemét azonban nem fogja vétke. Milyen törékeny! Életében hányszor, de hányszor fogadhatta meg, hogy valamiképpen emberileg is hozzá-
nő a „feladathoz”. Hányszor negyven napi böjtöt osztott ki már magának elégtételül?*

— Emberi gyöngeségem sok van. Sú-lyos. Az a baj viszont, hogy az ember-
nek a gyöngesége sem egyértelmű, mint
ahogy a jósaága sem. Az embernek az
úgynevezett jó oldalai is veszélyt jelent-
hetnek. Gondold el, hogy a szentség és
az álszentség közt mekkora rokonság
van. A hibákkal sem ilyen egyszerű.
Mert én például rettenetesen kíváncsi
vagyok. Ez bűn, de nemegyszer áte-
sített majdnem embertelen szituációkon,
mert mint egy regényíró, szinte a ma-
gam személyes sorsától érzelmileg füg-
getlenül, kíváncsi voltam, hogy az élet
milyen következő lépést produkál szá-
momra. Saját magam regényírójává tud-
tam válni kíváncsiságból. A másik sú-
lyos vétkem: bizonyos infantilitás, gye-
rekesség, ami másokat gyakran hoz za-
varba, és van, aki elveszti a türelmét
emiatt, főleg az úgynevezett hivatalos
társaságban. A protokoll számára ez
tűrhetetlen, elviselhetetlen. De, tudod,
mégiscsak költői tulajdonság! Hogyan
tudnék enélkül csodálkozni, örülni, szár-
nyalni önfeledten?! Látod, ez is kétolda-
lú. A harmadik dolog, ami nálam vétek-
számba ment, az az érzelmi életem volt.
Nagyon sok problémát és nehézséget
okozott, ami talán a neveltetéséből is
adódott. Tulajdonképpen szerelemre szü-
lettem, és az egyik boldogtalan szere-
lemből gázoltam a másikba, rettenetes
intenzitással. Akkor meg az történt,
hogy annak ellenére, hogy én voltam,
aki kudarcot vallott, én bűnhődtem.
Mert ha az ember lélekkel nem győz
egy szerelmet, akkor az visszaesik a
testbe és átváltozik merő szexualitás-
sá. És a szexualitás kísértései is bor-
zasztóan meggyötörték az életemet.

— A hiúság nem volt nagy problé-
mám. De nem állítom, hogy nem volt-
tam hiú. Ez nálam inkább a féltékeny-
ség, irigység formájában jelentkezett. De
talán két percig, ha tartott. Nem mon-
dom, hogy nem éltem át. Ha csak egy
indulat erejéig is. Nem okozott hosz-
szan tartó problémát. Azt hiszem, vé-
gül is objektív voltam, nagyon boldog-
gá tett, ha valakit találtam, akire egy
pillanatig irigykedhettem. Mert azután
feloldódtam benne, felnéztem rá. Ha
például Bachot hallgatok, bizonyára fur-
csa lenne, ha irigykednék. Vagy Bartó-

kot, Vivaldit. Ezek értékek, melyekben
nyugodtan fel lehet oldódni és fel kel-
lene oldódni. Persze egészen mások a
kortársi mértékek! Amik a kortársaknál
helyel-közzelel nehézséget okoznak, azok
az érdemtelen elismerések. Most a jó
tehetségekről szölok elsősorban, mert az
ember a tehetségtelenre, még ha nagy
sikere is van, tulajdonképpen nem félté-
keny. Mérges, de nem féltékeny. Ne-
hézség csak a tehetségesnél van. Ha egy
tehetséges ember szerepet kap akkor,
amikor te levegőhöz se jutsz, egyedül
ez okozhat gondokat. Jóllehet az érem-
nek megvan a másik oldala is, hogy ez
azért mégiscsak valódi érték. Én nem,
ő igen. Istenem...

— Beleszülettünk térbe és időbe. S
addig, amíg nem vagyunk legalább
olyan nagylelkűek, mint a természet és
legalább olyan nagyvonalúak, nem va-
gyunk igazán keresztények sem. Lega-
lább a természetes szintjét el kellene
érnünk, ami pedig nem is a végső aspi-
rációnk. Ahhoz már olyan nagyvonalú-
nak kellene lennünk, mint maga az uni-
verzum. Mindig éreztem, hogy tőlünk öt-
millió fényévre egy csillagon a világ leg-
szébb hajnalai játszódnak le minden

Kondor Béla Pilinszkynek ajánlott rézkarca.

publicitás nélkül, halálos precizitással, évmilliók óta, tökéletes és fáradhatatlan rendezésben. És a szellemi életnek, ami nem a mennyek szellemi élete, hanem itteni, nagyon is földhöz ragadt, nagyon is emberi élet, még akkor is, ha csak természetes aspektusból nézem, magán kellene viselnie ennek a nagyvonalúságnak a bélyegét. Ha erre nem képes, akkor mindig kevesebb és szegényesebb lesz annál, mint amit kifejez. Most persze nem beszélek arról, hogy hiszek abban, hogy ez bizonyos transzcendenciának, vagy a természetesen túli fölismeréseknek ad vagy készít helyet. De elég csak a természetesnek eleget tenni. Elég. Ezt Jézus nagyon jól tudta. Ezért volt annyira igénytelen a parancsolataiban. „Elég a mai napnak a maga gondja” — és tanításai tele vannak ezekkel a nagyon kicsi dolgokkal.

GLÓRIA

Amíg a költő fiatal, saját dicsőségének árát is megkeresi. Hajja a hírnév utáni vágy önzése. Később pedig, az évek fogytával, szűkebb a tér, és benne a lehetőségek is szűkebbek. A hírnév sem meglepetés, hanem teher. A korral az energiák összesűrűsödnek és egy irányba terelődnek: a költő várokozásszerű állapotba kerül. Mi jöhet még? Ekkor törnek rá az ártalmatlan erők, a megszerzett babérkoszorú fojtogatni kezdi. Epigonok visszhangozzák sorait, tehetségéből és dicsőségéből csipegetni akaró fűzfapoéták, féltehetségek ostromolják, árnyékában próbálják kiépíteni karrierjüket. Irodalmi linkek zászlót bontanak mellette, a sznobok szentté avatják, a sok „jó barát” misztifikálja és tömjénfüstözi. És a költő kezd beleroppanni.

— Az úgynevezett hírnév, ha van ilyesmi, ugyanolyan veszély, sőt körmönfontabb veszély, mint a teljes elhagyatottság vagy a teljes ismeretlenség. Én, a mi nemzedékünk ebben az egyedülletben nőtt fel. Emlékszem, Németh László egyszer, amikor még fiatal voltam, azt mondta nekem — nagyon szeretett, észrevette, hogy semmi kontaktusom nincsen senkivel, az, amit csinállok, versek, visszhangtalan —, azt mondta, hogy ez a nemzedék szürke nemzedék. A szürke szép szín. Ő ezt nem szánta lebecsülésnek vagy pejoratív értékelésnek. Az ő szemében a mi nemzedékünk szürke nemzedéknek tűnt, szemben az ő nemzedékével, amelyik már fiatalon az Ady kitaposta úton haladt, aki még drámaiban vívta meg a harcát,

és rögtön belekerült a nemzet életébe. Nekem volt egy felolvasásom Párizsban, egy vacsora keretében, amit Pierre Emmanuel adott, a kelet-európai művészet útjáról és problematikájáról. Elmondtam, hogy Magyarországon, ha el is tűnt már, de jelen van, mint egy halott emléke, még élő emléke, a népművészet. Úgy, ahogy a friss sírok hatnak még. S ez más időélményt, a kultúrának másfajta — hogy is mondjam csak — szerepét, fekvését, akusztikáját jelenti. A népművészetet én végtelenül csodálom, nem annyira formai elemei miatt, mint inkább tartása miatt. A nép addig alkotó a művészetben, amíg bele nem jut a nemzet életébe, föl nem szivódik műveltségébe, tehát amíg nincs közéleti szerepe és valamiféle időtlenségben él. Egész másfajta időélménye van; élet-halál, generációk egybeemosódnak, együtt van, szinte egyidőben az enyészet és az újjászületés, és ezeket a műveket nem a publicitás reménye szüli. Végtelen gyöngédség, finomság, mélység van bennük, megismételhetetlenül. Alkotásban tényleg nem lehet megismételni, de egyénileg, az egyéni sorsban igen. S bármennyire örvendetes is, de egy fiatal írónak, költőnek rögtön katedrát adni és beereszteni a Nemzetbe, ami az Illyés-generáció sorsa volt, tulajdonképpen rendkívül veszélyes. Az én nemzedékemnek a szerencsétlenség volt a szerencséje. Egyénileg mi ugyanúgy írtunk, olyan kirekesztetten, ahogy a nép, ahogy a népművészet születik — tartásunkban, nem formailag. Végül is így írt Hölderlin, vagy... vagy nagy neveket lehetne mondani. És a művészetben ez nagyon-nagyon jó pozíció.

— Egy szép napon arra ébredtem, ez volt 59-ben, ugyanis tíz évig nem publikálhattam, hogy újra megjelent a kötetem. Azt hittem, mindenki elfelejtett, s az unokaöcsém feljön egy reggel, mert még akartam venni néhány példányt, és azt mondja, már elfogyott. Nem akartam elhinni. Azt hittem, teljesen elfelejtettek. És azóta valóban van egy mély, érzékeny és megható kontaktusom az olvasókkal, akikről tulajdonképpen nem tudom, hogy kicsodák. Mégis teljesen rájuk gondolok, amikor írok, nem azokra, akikkel rendszeresen érintkezem és akikkel megbeszélem a dolgaimat. Ez azonban nem tesz — azt hiszem — elbizakodottá, mert az élet gondoskodik arról, hogy az embert olyan pontokon eltörje, megsebezze, amikre érzékeny, és olyan váratlanul támad, hogy minden siker átmenetinek hat és kiegyensúlyozódik.

— Valamibe belehalunk. Halálunk nincs előzmények nélkül. Ez nagyon logikus. És a törések, a sebek jönnek egymás után, és az ember a sikert, ha bekövetkezik, már észre sem veszi, mert közben mindig másfele kell figyelnie. És én, mint drámai lény, az erkölcsi lényvel szemben, vallásos lény, tehát eredendően rossz vagyok. Számolnom kell tehát a büntetéseimmel, a vezekléseimmel. Ezért a siker számomra csak pillanatnyi mákony végzetes küzdelmeim közepett, amit magammal vívok. A művészetben a művész az emberből, abból a meghasonlott lényből, aki szenved, akit szégyell, aki felemás, megpróbál újra egészet csinálni, megpróbálja összerakni, hogy tökéletes legyen. Én így írok. Ezért írok. Hogy valahol, valami más szinten, nem az én életem szintjén, magasabb szinten egy egészet csináljak magamból is, az emberekből is, a világból is. Ebben a gondban aztán az olyasfajta gondok, mint a siker, eltörpülnek, eltűnnek, annál is inkább, mert az ember nem éli át igazán a sikerét.

EGÉSZET CSINÁLNI

Latolgotam: Dosztojevszkij Karamazov Aljósája vagy inkább Miskin hercege hasonlít-e hozzá? Az alázata mindenképpen az övék. Sok versén érződik, hogy a lélek elfüggönyözött ablakain át beszűrődött a félelem: hátha egyszer elapad a láz, vége lesz a versnek, csak dadogás és felhevült parázs marad az elhasznált gondolatok után? Ő ezt a lehetőséget is alázattal fogadta. Pedig sokan jósoltak neki könnyű álmot, érdektelenséget, keserű bukást. De hogyan is fejezné be az, aki az Egészet akarja megmarkolni? Aki kerekre akarja hajlítani a négyzetet? És tisztába tenni az emberiséget, hogy többé soha ne piszkoljon oda.

— Az egészet ott, azon a szinten akarom megcsinálni, ahol az ember drámája kisimul, ahol a ráncok elvesztik barázdájukat és sima, egészséges és újra ép lesz minden. Ezt szeretném megragadni, megfejteni, rögzíteni. Hiszen számomra Istennek végül is két definíciója maradt, és két reménységem. Az egyik, hogy Isten a létező legnagyobb intelligencia. Olyan valóságos szellemi lény, akinek élménye olyan, mint mikor az ember hosszú-hosszú vándorút végén megérkezik a tengerpartra, ahová kezdetről fogva vágyott megérkezni. A másik, hogy olyan lény, aki el tudja viselni, hogy szeretik. Az a furcsa, hogy az ember megéri azt, amikor szeretik, de

rettenetesen nehéz valakit találni, aki ki is bírja, el is viseli, hogy szeressék. Ettől úgy félnek az emberek, mint egy merenyitől. Félnék, mert azt hiszik, ki akarják fosztani őket, úgy látják, van valamjük, amiről maguk sem tudnak. Nyilván rosszul szeretünk, de az Isten az, aki a rossz szeretetet is kibírja, de még nagyobb dolog, hogy a jót is. Azt tudniillik, hogy a centrumot szeretethetjük. A jóságot magát, a szeretetet magát. Valakinek a tengelyét. Bizonyos értelemben az anyai szeretet előképe ennek, csak anyánk bírja ki, hogy szeretjük.

— Persze a félreértésektől sohasem lehet megmenekülni. Hiszen abszolút módon semmit sem tudok definiálni. Egy gyufásdobozt sem tudok végül tökéletesen definiálni, mert például nem ismerem az atomstruktúráját. És ha ismerném, még nem tudom, az atom mire támaszkodik. Ezért például nekem a francia nyelv majdhogynem reménytelen, mert a definíció reménye élteti. És ez reménytelen. A magyar megelegszik a szuggerálással. Okfejtésének és érzékeltetésének van határa, ahol úgy érzi, evidenssé vált, amit mondani akart. És ezzel beéri. S maga a nyelv tovább nem mehet. Nem véletlen, hogy nálunk a strukturalizmusnak, amit a nyelvbe vetett kétely táplál, nincs olyan területe, mint a franciáknál.

— Egészet csinálni, nálam ez annyit tesz, mint belépni az univerzumba. Meri az univerzumnak — nem mondom természetet, nem szeretem ezt a szót — tökéletesen nagyvonalúak a törvényei és ekkor már valami természetfölöttit csinálunk. A természetet azért nem használom, mert úgy, ahogy mi használjuk ezt a szót és amit értünk ezen, újkéletű szó és nem az értelemmel, hanem a racionalizmussal függ össze. Körülbelül ugyanazon a törési vonalon, törési ponton helyezkedik el, ahol a jó stilszták kezdődnek. A rációkkal ugyanis valahol mindig baj van! Bruegel már tudta, mi a természet. Cranach számára még az univerzum létezett. A természet az univerzumnak az a hullámvérése volt, ami az univerzum lábáig jutott, ami testközélbe ért. De mi különbséget teszünk. Természetben földi dolgot értünk, körülhatárolt, általunk birtokolt valamit, mintha az univerzumot, a mindenséget valaha is birtokolhatnánk! És ami a természetet túlcsap, szerintünk, az az univerzum. Egyre inkább toljuk vissza az univerzumot és a természetet szélesítjük ki. Azt hiszem, most a Holdra is át fog csapni. Cranach

ezzel szemben állt, ő az univerzumot élte át, és érezte, hogy a természet ugyanannak a nagy tengernek a partra érkező hulláma. Arra a partra, ahol állunk.

A TÖRVÉNY BETÜJE

Léteznek-e törvények egy lírikus szerelme és szeretete számára? És betű szerint kell-e értelmezni őket? A vallás szerelme a lelkét, szellemét követeli tőle, az ember szerelme a testét, a vért veszi. A szenvedéstől semmi sem váltja meg. Kompromisszumot kell kötnie ahhoz, hogy boldog lehessen. Legáltalább átmenetileg.

— Ez nagyon nehéz kérdés. Annyit talán mondhatok, hogy én az élet dilettánsa voltam minden vonatkozásban, kivéve a költészetet. És pontosan azért, mert a költészetben mindig tudtam — ösztönösen —, hogy az ember sohasem lehet boldog a szíve mélyéig. Írás közben — pedig találtam dolgokat, amik relatíve fölülmúlták képességeimet, legalábbis így éreztem, rátaláltam egy sorra, egy képre — rájöttem, hogy nem örülhetek neki, nem vehetek részt benne azzal az örömmel vagy inkább élvezettel, amivel kellett volna, ha természetesen reagálok. De akkor nincs meg az áldozat eleme! Színésznél veszem észre, amikor színpadon van, hirtelen egyesbe kerül, észreveszi, hogy a közönség kapcsol, vele van, és abban a pillanatban túlénekli a dolgot. Rájátszik. Egyedül az a színész, aki le tud mondani a találkozásnak erről a hirtelen megszülető örömről, az képes a darabot végigjátszani azon a szinten, amelyen szükséges, de mégsem boldog ezáltal. Ez borzasztó! Hiába remekel, belül mélységesen szomorú.

— A szerelemben is dilettáns voltam, pedig én ott direktül boldog akartam lenni. Úgy, ahogy a gyermek boldog, azzal a direktséggel. Ez nincs. A szerelem kétféle lény számára realizálható: az egyik, akinek az érdekei teljesen máshol vannak, mint például egy selyemfiúé, habár azok, akik így szeretnek, egyáltalán nem boldogok; vagy egy nagyon nagy érettség fokán, amikor az ember már a másik lényt, a partnert is másképp látja, a saját érdekeiben szemléli és nem a viszonylatok értékében. Ez bekövetkezett nálam is, mert egy érettségen túl és egy fáradságon belül megszűnt ez a direkt igényem. Talán az érzelmek kiegyettségé, apálya, mérsékeltsége teszi ezt. Az ember megtanul spórolni a szeretet hőfokával, nehogy

megégesse a másikat. Igen, éreztem már a boldogságot. Éreztem. De pillanatnyilag nem vagyok boldog. Abban az értelemben nem. Színdítem a boldogság személytelen dolog. Ott követünk el hibát, azt hiszem, amikor be akarjuk kebelezni, körül akarjuk határolni, amit nem lehet.

— A kereszténységet kétfelől lehet nézni. Lehet nézni úgy, hogy az erkölcsi kódex. Ez azonban a kereszténység meghamisításának egyik leglátványosabb, legplauzibilisebb módja. Ha a kereszténységet morális vetületéből közelítem meg, akkor föltételezem, hogy az ember folyamatos lény. Tudniillik az erkölcs azt sugallja, hogy az ember fő jellemzőjeként azt fogadjuk el, mit nem követ el, mit nem szabad cselekednie. A kereszténységet így leszűkítjük egy negatív és folyamatos útra. Ez a vallás meghamisításának nagy-nagy veszélye. A vallás ellenben más, és a kereszténység tökéletesen más. És Krisztus tökéletesen más volt. Ő tudta, hogy az ember drámai lény. A jót és a rosszat úgy építi össze, mint hegy a köveket. Egyszerre jó és egyszerre rossz, és ezt a konfliktust fantasztikus drámai küzdelemben éli meg, aminek a kimenetele valamiképpen Isten szívében játszódik le. Különben nem lehetne alázatos valaki. Ez a nagy különbség: a farizeusok erkölcsösek voltak, tökéletesen erkölcsösek. Jézus tökéletesen elutasítja ezt az attitűdöt. Ő ismeri az embert, tudja, hogy ez gyökerében nem lehet igaz, és hogy az ember csak mint drámai lény tud jó is lenni. Tud szeretni...

A KERESZT SZÁLKÁI

Szálkák sebzik, de lelkében gerendákat hordoz. A kereszt szálkái ezek. A kereszt gerendái azok. A költő már tudja, hogy küldetésünket nem tudjuk tökéletesen bevégezni, a talentumokkal sem gazdálkodunk mindig okosan. Akaratlanul is sokak csalódásának vagyunk okozói, sebeket ejtünk, pedig nekünk az volna a dolgunk, hogy orvosoljunk.

— Ez pedig elkerülhetetlen. Talán így készíti elő az Isten, éppen az egyház laicizálódása folytán, azt a találkozást, amikor Krisztus lesz minden mindenben. S a kereszténység valóban csak só vagy kovász lesz, kicsiny maszsa a világban, amely azonban megtermékenyíti a világot.

— A kereszténységért nem aggódom. Sőt, az egyházért sem. Az egyház min-denek ellenére mégiscsak hű letéte-

ményese és megvalósítója a jézusi koncepciónak. Itt vannak ezek a réges-régi templomok, amelyek ellenálltak a századoknak. Mégiscsak ezek őrzik az időt és a történelmet. Az öregasszonyok is számunkra a múlt csodálatos ékszerei, kincseket rejtegetnek magukban, amiket ki kellene bányásznunk, mert a jövőnk függ tőlük. Az ifjúság sem pusztán önmagára, hanem az öregekre építheti tartósan önmagát. Az egyház is végeredményben egy ilyen ősrégi templom, öreganyánk, a múltat őrzi, de közben állandóan az idők teljességére készül. Amikor majd a múlt hirtelen jelené és jövővé változik át, a nagy elszámolás pillanatában.

— Nézd, én egyben vagyok teljesen biztos: hiszek Istenben a magam módján, végtelenül szeretem Jézust, ami majdnem több a hitnél, mert a szeretet több a hitnél, és hiszek az egyházban is — túl mindenben. Az egyház nekem olyan, mint egy nagy hajó, amin rengeteg dolgot kifogásolhatok. A tatján ott vannak a gőgnek és a kevélységnek a láncai, a hatalom kísértései, de mégiscsak ezen a hajón van az én helyem, és mégis-

csak ez az a hajó, amely átszállít a zúgó folyón. Tudom, hogy nincs tökéletesség a földön. És elfogadni bizonyos értelemben a tökéletlent, ami mindennek ellenére a tökéletesség felé visz azért — ez a maximum. Ha az egyházat tökéletlenségében nem szeretjük, akkor magunkat sem szabad szeretnünk, és sem önmagunknak, sem másoknak nem bocsájthatunk meg soha. Az egyház is, a maga hibáival, bűneivel egy tökéletlenség. Hajó, amin rettenetes súlyok és terhek vannak, de ami tendenciájában és hirdetett igazságaiban valódi közösséget jelent, amely révbe visz mindannyiunkat, átszállít a túlsó partra, az üdvösség mezejére.

— Szegény Tamási Áronról hallottam, hogy halála előtt felvette az utolsó kenetet, ő, aki végig agnosztikus módjára élt. Mint kemény agglegény, konykul. Tudjuk, hogy egész élete kínzó kísértésekben telt el. És halála előtt, amikor már rettentő dagadtak voltak a lábai, ereje pedig fogytán, az utolsó kenetet kérte. Közben pedig ezt mondta: — Mennyit gúnyolódtam ezen! Meg a többi szentségen is. És milyen szép!

A költő is lassacskán ráeszmél arra, hogy valami, ami eddig határtalannak tűnt előtte, hirtelen zsugorodni kezd, s fokozatosan kimerhetővé válik. Valami megfoghatóvá a kezében, s amíg minden, amit belül rejtőzködve őriz, terebélyesedik, gazdagodik, egy kis, de megnevezhetetlennek látszó birtoka csöndben fogyni kezd. Úgy hívják, élet. Úgy köszöntik, álom. Úgy búcsúznak tőle, fiatalság.

HEGYI BÉLA

Kimenekülten

Ropogó csontváz
üszkös fadarabok
vonító hegedűk
két halott —

a szépség menedéke a halál
ugye kíváncsi vagy hogy milyen színű a
lelked
egy felfoghatatlan szó: az „enyém”...

Folyamatok

Új életek kezdődnek
új ködök lebegnek
eszméletlenül egy új világban
új arcát mutatja a rög
új arca befonja a földet
kerekek nagy túlvilági arca
és tüskék kezdődnek és kinövések
májfoltos barackfa virágzik
virágai a bűn és kétségbeesés
egy más világban, ahol
egy új világban, amely

megállíthatatlan folyamatok —

szétszórja tavaszi fodrait
és helyükbe ülteti a láz
és betegség rom-virágait
de mert Istenünk állítólag
gondoskodik rólunk,
nem kell hát nagyon kétségbeesni
korrigálásra sem szorul ez a jó öreg
golyóbis
szüntelen fejlődés vissza az időben
és a magány üledékei halmozódnak
finom borogatás a föld szívére

HÉVIZY KLÁRA